

Тімочка Діана

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)

Наукова керівниця – к. філол. н. доц. Моїсєєва Н. О.

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЮ ТА НІМЕЦЬКОЮ МОВАМИ

У світі, де слово має значення не менше, ніж вчинок, мова дипломатії перетворюється на інструмент не лише комунікації, а й впливу. Тексти, що циркулюють у дипломатичному обігу, завжди несуть у собі не лише юридичне навантаження, але й культурні маркери, етичні орієнтири, політичні відтінки. У цьому контексті переклад стає не лише технічною операцією, а процесом творення змісту, адаптованого до мовної та правової картини іншого суспільства.

Найбільш виразно це помітно на прикладі перекладу дипломатичних текстів між українською та німецькою мовами, які належать до різних мовних систем, мають різну дипломатичну традицію, але при цьому тісно пов'язані у рамках міжнародної взаємодії. Ці переклади потребують не лише лінгвістичної точності, але й чутливості до культурних кодів, синтаксичних структур та жанрових норм кожної з мов. Вивчення мовних особливостей перекладу таких документів дозволяє краще зрозуміти механізми міжнародної комунікації, а також ті ризики, що виникають при трансформації юридично значущих формулювань.

Як зазначає Вольфганг Штанцель у своїй монографії, дипломатичне листування базується на використанні фіксованої термінології, яка має чітке юридичне навантаження:

«Im diplomatischen Schriftverkehr verwendet man auch Begriffe wie 'Bilaterale Verhandlungen', die direkten, zweiseitigen Gespräche zwischen zwei Staaten beschreiben, oder 'diplomatische Immunität', ein Rechtsstatus, der Diplomaten vor rechtlicher Verfolgung im Gastland schützt» [1, с. 67].

Зазначені формулювання є показовими для дипломатичного стилю, у якому точність термінології слугує не лише комунікативною, а й правовою гарантією. Від перекладача вимагається не просто лексична відповідність, а адекватне відтворення концептів, що вкорінені у специфіку міжнародного права та адміністративної практики приймаючої держави.

У збірнику під редакцією Аннамарії Фабіан та Ігоря Троста наголошується на міждисциплінарному підході до аналізу політичної мови:

«Diese inter- und transdisziplinäre Herangehensweise stellt sicher, dass durch die Benennung wiederkehrender schematischer Gebrauchsmuster auf allen sprachlichen Beschreibungsebenen überzeitliche sprachliche und kommunikative Praktiken in der politischen Kommunikation benannt werden können» [2, с. 12].

Цей підхід дає змогу розглядати дипломатичний текст не лише як мовну структуру, а як культурно зумовлений формат комунікації, що функціонує в межах очікуваних моделей взаємодії. Відповідно, переклад повинен враховувати сталість форм, які підтримують офіційність і ритуалізованість дипломатичного жанру.

Л. П. Буряк та Г. Р. Куроп'ятник, аналізуючи трансформацію дипломатичної мови в українському контексті, підкреслюють: «Дипломатична мова стає більш гнучкою та адаптивною до змін у міжнародному середовищі, що вимагає від перекладачів постійного оновлення своїх знань та навичок» [3, с. 41]. Ця динаміка мови зумовлює необхідність гнучкості в перекладі, особливо коли йдеться про тексти, що стосуються нових тем – цифрової трансформації, кліматичної безпеки чи кібердипломатії, – де часто бракує усталених термінів, а значення формуються на перетині мовних і тематичних сфер.

З урахуванням наведених теоретичних положень доцільно перейти до аналізу реальних зразків дипломатичних документів, виявити, як теоретично окреслені принципи реалізуються у текстах, створених у межах

німецькомовної дипломатичної традиції. Такий аналіз дозволяє перевірити практичне застосування лексичних, граматичних і стилістичних характеристик та окреслити потенційні виклики в процесі перекладу цих матеріалів українською мовою.

У документі *Hinweise für den diplomatischen Schriftverkehr*, який є офіційним посібником МЗС Німеччини з оформлення дипломатичного листування, представлено чітку типологію форм письмового дипломатичного спілкування, зокрема: «*Der Schriftverkehr des Auswärtigen Amts mit diplomatischen Missionen kennt folgende Formen: das Schreiben (Note)... die Verbalnote... die Rundnote... das Memorandum... das Aide-Mémoire... und wird in Deutschland ausschließlich in deutscher Sprache geführt*» [4, с. 1].

А також йдеться про адаптацію до місцевих умов: «*Die Auslandsvertretungen haben sich bei der Wahl der Sprache den örtlichen Gegebenheiten anzupassen*» [4, с. 1].

Ці фрагменти свідчать про високу формалізацію німецької дипломатичної комунікації, в якій не лише мовна форма, а й тип документа суворо регламентовані. Перекладачеві важливо знати не лише зміст, а й ієрархію жанрових типів дипломатичних текстів, аби не спотворити рівень офіційності повідомлення.

Також документ окреслює стилістичні вимоги:

«*Das Schreiben trägt den Kopfbogen des Absenders und wird in der ersten Person Singular geschrieben*» [4, с. 2].

Таким чином, дотримання формальних вимог у перекладі таких документів є не лише стилістичним, а й дипломатичним протоколом. Український переклад має відтворювати відповідну структуру, використовуючи усталені дипломатичні формули («Високоповажний пане», «Маю честь...» тощо).

Щодо цифрової стратегії МЗС Німеччини (*Digitalisierungsstrategie des Auswärtigen Amts*), у документі акцент робиться на гнучкість і

динаміку. Зокрема, там наголошується: «*Die Strategie für Digitalisierung im AA ist das Rahmenwerk für die Digitalisierung in den kommenden Jahren. Sie ist ein lebendes Dokument...*» [5, с. 9].

Таке трактування цифровізації як системної трансформації ставить перед перекладачем завдання точно передати не лише термінологію, але й ідеологію документа — перспективу, орієнтовану на зміни у структурі мислення й організації праці. Зокрема, важливо уникати калькування складних німецьких конструкцій на кшталт «*Alleinstellungsmerkmal*» (унікальна риса) чи «*agile Arbeiten*» (гнучка модель роботи), і забезпечити відповідну адаптацію в українському контексті.

Підсумовуючи проведений аналіз, наголосимо, що переклад німецьких дипломатичних документів українською мовою є складним міжкультурним процесом, що поєднує вимоги до точності, жанрової відповідності та дотримання дипломатичного етикету. Німецька дипломатична традиція демонструє високу ступінь формалізації і водночас адаптивність до нових комунікаційних реалій, як-от цифровізація чи зміна стилю офіційної взаємодії. Це вимагає від перекладача не лише мовної, а й професійної компетентності — розуміння юридичних і політичних контекстів, уміння зберегти стилістичну цілісність і функціональне навантаження оригіналу. У результаті переклад набуває значення не просто інструменту передачі змісту, а засобу збереження міждержавної поваги, дипломатичної точності й репрезентації інституційного голосу держави в міжнародному середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Stanzel W. Diplomatie: Instrumente und Praktiken internationaler Beziehungen. Berlin : Springer Verlag, 2018. 307 с.
2. Fábíán A., Trost I. (ред.). Sprachgebrauch in der Politik: Grammatische, lexikalische, pragmatische, kulturelle und dialektologische Perspektiven. Berlin ; Boston : De Gruyter, 2019. 366 с.
3. Буряк Л. П., Куроп'ятник Г. Р. Сучасна дипломатична мова:

особливості та тенденції. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 128 с.

4. Hinweise für den diplomatischen Schriftverkehr / Auswärtiges Amt. Berlin, 2014. 4 S. URL: <https://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/pdf/AA-501-20140305-KF-002-A009.pdf> (дата звернення: 22.04.2025).

5. Digitalisierungsstrategie des Auswärtigen Amts. Berlin : Auswärtiges Amt, 2023. 60 S. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2504934/b3c1bcb0e194ae750edcdc90ae4497e9/digitalisierungsstrategie-data.pdf> (дата звернення: 22.04.2025).